

Veškerá mnohotvárná činnost jedinců ve volném čase má v podstatě dvě základní funkce: formativně výchovnou a kompenzačně rekreační. Formativní vlivy tvoří neobyčejně pestrou škálu různých podnětů, např. vlivy vrstevníků, kamarádů, chování dospělých, požadavky prostředí apod. Základem je interakce se společenským prostředím. Z celého komplexu je třeba vyčlenit výchovu jako nejspecifičtější oblast formování. Při její realizaci se setkáváme s různou úrovní propracovanosti postupů až po vysoce profesionální úroveň. Vnější svět dítěte je v nemalé míře odpovědný za to, jaký bude jeho vnitřní svět a jak se bude utvářet jeho osobnost.

Volný čas se svými aktivitami, realizovanými především ve skupinách, přispívá k uspokojování lidských potřeb, jako jsou: potřeba sociálního kontaktu, potřeba podpory a skupinové atmosféry, pocitu jistoty a bezpečí, uznání, společného prožívání, sounáležitosti a dalších. Zapojení do zájmové činnosti poskytuje možnosti pro vlastní iniciativu a sebepojetí, účast a podíl na společném dění, úsilí o společné cíle a jejich realizaci, spolurozhodování, spoluzodpovědnost, připravenost ke kooperaci a solidaritě, utváření okolního prostředí sociálními akcemi. Poskytuje přirozený rámec socializačního procesu.

Vytvářet podmínky pro smysluplné využívání volného času je též jedna z možností, jak odvádět některé jedince od protispolečenské činnosti. Co dělat pro sociálně neadaptovanou mládež? Ta si do těchto zařízení sama cestu nehledá. Proto musíme dokázat jít za mladými a pokusit se je tak získat např. příležitostnou zájmovou činností a akcemi netradičních forem práce pro pozitivnější činnosti, pomáhat jim nacházet životní orientaci. To je důležitá stránka dimenze volného času.

Pedagogická integrace dítěte s handicapem

Daniela Janečková

V současné době probíhá i v naší společnosti změna od vylučování (segregace) dětí a lidí s defektem k jejich zařazení (integraci) mezi ostatní.

V roce 1994 byl konán společně se studenty PF ZČU v Plzni průzkum související s pedagogickou integrací. Cílem bylo zmapovat dosavadní výsledky integrace žáků s postižením smyslovým (zraku a sluchu), somatickým a s LMD v některých plzeňských základních školách. Sociometrickým testem („Sociometrická metoda a její použití ve školní třídě.“ V. Hradecký, KPPP Plzeň 1989) jsme měřili výběrové vztahy ve skupinách, založené na vzájemném přijímání a odmítání.

Testování se zúčastnili všichni žáci ve třídě — běžné populace i s handicapem. Žáci s handicapem byli integrováni do všech ročníků základní školy.

Z celkového počtu 972 žáků bylo ve 43 třídách integrováno 13 žáků se zrakovým postižením, 6 se sluchovým postižením, 14 se somatickým defektem a 18 s LMD.

Sociometrickým testem a rozhovory bylo zjištěno, že ani jeden žák se smyslovým postižením (zrakovým a sluchovým) neměl v třídním kolektivu postavení ignorovaného žáka. Všichni tito žáci s handicapem obdrželi alespoň jeden výběr v oblibě nebo odmítání. Třídní kolektiv přijímal žáka se smyslovým handicapem stejně jako jeho spolužáky. Na jeho postavení ve třídě neměl vliv handicap, ale jeho osobní vlastnosti a chování k ostatním spolužákům.

Podle výsledků sociometrického šetření byli všichni žáci s tělesným handicapem zapojeni do kolektivu třídy. Trvalé přátelství alespoň s jedním blízkým přítelem, který dokáže pochopit nebo porozumět, z nich navázalo 50 %. Natolik bylo přijímáno 35,71 % žáků, že se jim nedostalo ani jednoho negativního výběru. 21,43 % žáků se podařilo navázat přátelský vztah i s více žáky.

Ve sledované skupině byli zjištěni dva žáci (dívka 10 let, chlapec 7 let), kteří nebyli ani jedním spolužákem přijímání. Patřili mezi vysoce ignorované členy ve skupině, i když rozsah jejich handicapu nebyl takový, aby jim jejich zapojení znemožňoval (porucha motoriky a rovnováhy; skolióza páteře). Sociometrické šetření bylo doplněno řízenými rozhovory s třídními učiteli těchto negativně přijímaných žáků.

U dívky třídní učitel hodnotil její postavení ve třídě jako špatné. Důvod viděl v tom, že sama dívka si s dětmi nerozumí, nevyhledává je, orientuje se spíše k dospělým.

O chlapi třídní učitel uvedl, že jeho sociální postavení ve třídě je normální. Výsledky sociometrického šetření však potvrdily opak. Diskrepance v postoji učitele a výsledku šetření jsou závažné. Důsledky ignorování svými spolužáky již v 1. třídě, zvláště když žák zůstává bez pomoci učitele, bývají negativně projektovány do dalšího života.

Dále byla sledována integrace žáků s LMD v základních školách v Plzni. Bylo zjištěno, že každý žák s LMD měl dle sociometrického testu alespoň jeden negativní výběr. Pouze 1 negativní výběr získal 1 žák s LMD, 6 žáků (33,33 %) získalo 2–5 negativních výběrů a 6 a více výběrů získalo 22 žáků (61,11 %). Údaje sociometrického testu byly zpřesněny velikostí indexu sociometrického statusu. Hodnota indexu emočního uspokojení 0 se projevila u 9 žáků (50 %).

Z řízených rozhovorů s učiteli bylo ověřeno, že třídní učitelka skupiny

č. 13 nevěděla o LMD u dívky M (uvedla, že přijala třídu před 4 měsíci a nestačila se ještě seznámit s materiály o žácích). Potvrdilo se i selhávání spolupráce s rodiči: 6 rodin nespolupracuje, u 4 to není považováno pedagogem za nutné, spolupracuje 8 rodin. K 6 případům chybějící spolupráce učitelé uvedli, že měli snahu, ale rodiče nejevili o dítě přílišný zájem a na kontakt, který by byl ku prospěchu dítěte, nepřistoupili.

Významný byl i časový údaj o věku, kdy byly děti s LMD diagnostikovány. Nikdo nebyl diagnostikován v MŠ, v 1. ročníku pouze 5 žáků (27,77 %), ve 2. r. 6 žáků (33,33 %), ve 3. ročníku 5 žáků (27,77 %), ve 4. ročníku 2 žáci (10,4 %).

Z provedených šetření v základní škole a z vyhodnocení získaných výsledků lze konstatovat, že u žáků s LMD, kteří byli běžně vyučováni s ostatními i v minulých letech, se projevilo jejich negativní přijímání spolužáky. Naopak u žáků se smyslovým a somatickým handicapem byly projevy převážně pozitivní. V integračním procesu má nezaměnitelně významné postavení učitel a interakce učitel, rodič, žák.